

Nr 612.

Av herr Larsson i Julita m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 224, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 195 angående det fortsatta stödet åt hampodlingen m.m. har bl.a. föreslagits, att statligt stöd åt den inhemska hampodlingen inte skall utgå till beredningsverket i Värmbol, sedan 1952 års skörd upparbetats. I nämnda proposition angives, att spörsmål som uppkommer i samband med därav betingad nedläggning av driften vid värmbolverket, skulle komma att upptagas till behandling i den proposition rörande åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under regleringsåret 1953/1954, som komme att avlätas till riksdagen.

I de med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 195 väckta motionerna I: 469 och II: 578 har framför allt gjorts gällande, att riksdagen, samtidigt med beslut om nedläggande av beredningsverket vid Värmbol, även borde göra det uttalande som erfordrades för att de som var anställda vid företaget skulle kunna erfaras en rimlig trygghetskänsla för sin fortsatta utkomst.

Jordbruksutskottet uttalar i sitt utlåtande över förevarande proposition och motioner bl.a. följande:

»Uppenbarligen är det nödvändigt att vidtaga vissa åtgärder i samband med avvecklingen av driften vid värmbolverket. Särskilt angeläget torde därvid vara att sörja för de anställdas framtid. Utskottet vill därför för sin del understryka nödvändigheten av att mått och steg vidtages utan dröjsmål. Det synes också vara rimligt, att de åtgärder, som därvid kan komma i fråga, blir sådana, att de medför verklig hjälp för dem, som genom driftnedläggelsen mister sina anställningar eller på annat sätt får sina levnadsvillkor mera avsevärt försämrade.»

I Kungl. Maj:ts proposition nr 224, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, har dessa avvecklingsfrågor upptagits till fortsatt behandling. I samband med redogörelse för bl.a. jordbruksnämndens förslag rörande stödet åt lin- och hampodlingen anför departementschefen på sid. 99 i propositionen:

»Beträffande verket i Värmbol föreligger ännu icke någon tillräckligt uttömmande utredning om vilka kostnader som blir förenade med nedläggandet av driften vid detta. Man måste till en början räkna med att en betydande del av verkets statslån icke kan gäldas. I den mån detta blir förhållandet, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att avskrika de oguldna beloppen. Därvid torde i enlighet med vad som uttalats i proposition nr 192/1951 frågan om förhållandet mellan statens fordran och medlemmar-

Bihang till riksdagens protokoll 1953. 4 saml. Nr 612—614.

nas insatser böra lösas så, att statens fordran kan få avskrivas i den mån så behövs för att medlemmarna skall kunna återfå hälften av det av dem inbetalda insatskapitalet.

För övriga avvecklingsåtgärder erfordras enligt inhämtade upplysningar ett belopp av omkring 350 000 kronor. Detta torde få ställas till förfogande ur anslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för innevarande budgetår. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av nämnden meddela de föreskrifter, som kan befinnas erforderliga.»

Med statens linnämnds godkännande övertog Sveriges hampodlareförening värmbolsanläggningarna från och med 1942. Tidigare ägare var sedan 1917 AB Holmens bruk. I samband med detta bruks försäljning av värmbolsanläggningarna tillförsäkrades de av arbetarna som så önskade rätt att erhålla anställning hos Hampodlareföreningen. Därjämte lämnades vissa arbetsgivarpensioner till dem som på grund av hög ålder måste lämna produktionen. Allteftersom hos Holmens bruk tidigare anställd personal på grund av hög ålder eller inträffad varaktig sjukdom måste lämna den hos Hampodlareföreningen påbörjade anställningen, har dessa fått uppbära de av Holmens bruk lämnade pensionsförmånerna. Dessa utgår f.n. för manlig arbetstagare med ett kontant belopp per år av 1620 kronor samt bostad jämte vedbrand och lyse. Sammanlagda värdet torde kunna uppskattas till minst 1 000 kronor per år. Efterlevande maka till arbetstagare erhåller per år kontant 384 kronor samt bostad, vedbrand och lyse. Sammanlagda värdet därav torde kunna uppskattas till minst 60 procent av manlig arbetstagare tillkommande pensionsförmåner. Ett tjugotal personer uppbär f.n. pensioner enligt dessa grunder. Holmens bruk synes sålunda, beträffande pensioneringsfrågan, på ett föredömligt och för företaget hedrande sätt ha sörgt för de anställda.

Rättvisa och billighet synes fordra, att de som nu vid hampberedningsverkets avveckling kommer i samma situation som uppkom för holmensbruksarbetarna vid Hampodlareföreningens tillträde av anläggningarna inte försattes i sämre läge än dessa. Som ytterligare skäl för ett dylikt krav torde kunna åberopas det icke obetydliga statsintresse och därmed följande sociala ansvar, som är förbundet med nu förestående avveckling.

Möjligheterna för arbetstagare i de högre åldersgrupperna att vinna anställningar inom andra områden torde vara — såsom arbetsmarknadsmyndigheterna framhållit — mycket begränsade och kanske rent av obefintliga. En förteckning över samtliga vid företaget anställda per den 15/12 1952 kommer att överlämnas till jordbruksutskottet. Av denna förteckning framgår, att därest som kvalifikationsgrund skulle uppställas såväl 60 års ålder som en anställningstid av minst åtta år hos den på grund av statens initiativ tillkomna Hampodlareföreningen, uppgår de pensionsberättigades antal till 19. Deras sammanlagda antal tjänstår hos Hampodlareföreningen uppgår till 165. Hos Holmens bruk har de pensionsberättigade ett avsevärt större antal tjänstår. Med hänsyn till såväl denna omständighet som tidi-

gare ådagalagd välvilja och omtanke om pensionärerna torde det icke vara oberättigat antaga, att Holmens bruk kan komma att åtaga sig en skälig andel av kostnaderna för nu önskvärda pensioner.

Därest dessa i samband med hampperedningsverkets avveckling ifrågasatta pensioner antages utgå med belopp som motsvarar värdet av de pensioner som nu utgår från Holmens bruk, dvs. 1 000 kronor, torde vid uppnådda 10 tjänstår hos det på statligt initiativ bedrivna hampperedningsverket staten böra bidra med exempelvis 50 procent av kostnaderna härför. Om till tidigare angivet antal pensionärer lägges en hos företaget anställd 58-årig partiellt arbetsför, skulle antalet nu erforderliga pensionsrum uppgå till 20, därest ingen av dessa kan omplaceras i annat arbete. Den årliga kostnaden för statens del skulle sålunda uppgå till $20 \times 500 = 10\,000$ kronor, vilket belopp emellertid kan beräknas minskat, såväl med hänsyn till reduktion vid mindre än 10 tjänstår som även med hänsyn till förefintliga små men dock möjligheter till att omplacering i annat arbete kan erhållas för någon tid. En på angivet sätt beräknad pension, på tio tredjededelar av pensionsunderlaget, torde motsvara ca 21,5 procent av ett till 7 000 kronor uppskattat pensionsunderlag.

Enligt vår uppfattning torde kravet på pensioner i nära överensstämmelse med här anförda riktlinjer stå i god överensstämmelse med jordbruksutskottets i det föregående återgivna uttalande. Däremot kan vi knappast finna, att departementschefens tidigare återgivna uttalande i proposition 224 innefattar så pass långt gående åtgärder. Så vitt vi kan finna, begränsas i propositionen stödåtgärderna till de anställda till vad som är oundgängligt under en viss avvecklingsperiod. Med all uppskattning av den hjälp som på detta sätt kan komma de vid driftnedläggelsen friställda arbetarna till del, finner vi emellertid dessa åtgärder otillräckliga. Det belopp, som efter bestridande av kostnaderna för övriga avvecklingsåtgärder kan komma att återstå för hjälpåtgärder till de anställda, synes även otillräckligt för att medgiva den *verkliga hjälp*, som jordbruksutskottet uttalat sig för.

Det övervägande flertalet genom driftnedläggelsen friställda anställda måste emellertid beredas möjlighet till fortsatt utkomst genom andra arbetsmöjligheter. Vi förutsätter att vederbörande myndigheter på effektivast möjliga sätt bidrager till åstadkommande av dylika arbetsmöjligheter, helst genom att annan verksamhet upptages vid värmolsanläggningen. Vid en kommande avveckling av hampperedningsverket förutsättes även att de som nu uppbär pension från Holmens bruk kommer att bibehållas vid dessa förmåner. Rimliga anspråk på staten i dess egenskap av medintressent i hampperedningsverket kräver enligt vår mening, att staten lämnar pensioner i nära anslutning till vad ovan framhållits till dem som på grund av hög ålder eller sjukdom ej kan beredas annan arbetsanställning vid beredningsverkets nedläggning. Då emellertid riksdagen torde böra anvisa särskilda medel för detta ändamål och då reglerna för här avsedda pensioner

givetvis måste närmare övervägas, får vi med stöd av ovan anförda hemställa,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 224 måtte besluta att genom skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t ville utreda och till höstrikdagen inkomma med förslag rörande de stödåtgärder som på längre sikt befinnes erforderliga åt vid hamperedningsverket i Värmbol anställda, som på grund av hög ålder eller invalidiserande sjukdom ej kan beredas annan arbetsanställning vid verkets nedläggning.

Stockholm den 16 maj 1953.

Gust. Larsson,
Julita.

Ellen Svedberg.

Ragnar Ekström.

Axel Jansson
i Hällefors.

Ossian Sehlstedt.

P. A. Sköldin.

Elsa Lindskog.

Sven Wedén.

Elin Eriksson.

Sven Vigelsbo.

Gunnar Helén.
